

وَلَقَدْ كَذَّبَ أَصْحَابُ الْحِجْرِ الْمُرْسَلِينَ (80) وَ
آتَيْنَاهُمْ آيَاتِنَا فَكَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ (81) وَ كَانُوا
يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا آمِنِينَ (82) فَأَخَذَتْهُمْ
الصَّيْحَةُ مُصْبِحِينَ (83) فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا
يَكْسِبُونَ (84) وَ مَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَ مَا
بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَ إِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ فَاصْفَحِ
الصَّفْحَ الْجَمِيلَ (85) إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ
(86) وَ لَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِي وَ الْقُرْآنَ
الْعَظِيمَ (87) لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ
أَزْوَاجًا مِنْهُمْ وَ لَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَ اخْفِضْ جَنَاحَكَ
لِلْمُؤْمِنِينَ (88) وَ قُلْ إِنِّي أَنَا النَّذِيرُ الْمُبِينُ (89)
كَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمِينَ (90) الَّذِينَ جَعَلُوا

الْقُرْآنَ عِضِينَ (91) فَو رَبِّكَ لَنَسَأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ
 (92) عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ (93) فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَ
 أَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ (94) إِنَّا كَفَيْنَاكَ
 الْمُسْتَهْزِئِينَ (95) الَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ
 فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ (96) وَ لَقَدْ نَعَلْنَاكَ يَضِيقُ
 صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ (97) فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَ
 كُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ (98) وَ اعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى
 يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ (99)

The companions of the rocky tract also rejected the messengers:
 We sent them Our signs, but they persisted in turning away from
 them. Out of the mountains did they hew (their) edifices, (feeling
 themselves) secure. But the (mighty) blast seized them of a
 morning, and of no avail to them was all that they did (with such
 art and care)! We created not the heavens, the earth, and all
 between them, but for just ends. And the hour is surely coming
 (when this will be manifest). So overlook (any human faults)
 with gracious forgiveness. For verily it is thy Lord who is the

~~~~~

master-creator, knowing all things. And We have bestowed upon thee the seven oft-repeated (verses) and the grand Quran. Strain not thine eyes. (wistfully) at what We have bestowed on certain classes of them, nor grieve over them: but lower thy wing (in gentleness) to the believers. And say: "I am indeed he that warneth openly and without ambiguity,"- (Of just such wrath) as We sent down on those who divided (scripture into arbitrary parts), (so also on such) as have made Quran into shreds (as they please). Therefore, by the Lord, We will, of a surety, call them to account, for all their deeds. Therefore, expound openly what thou art commanded, and turn away from those who join false gods with Allah. For sufficient are We unto thee against those who scoff,- Those who adopt, with Allah, another god: but soon will they come to know. We do indeed know how thy heart is distressed at what they say. But celebrate the praises of thy Lord, and be of those who prostrate themselves in adoration. And serve thy Lord until there come unto thee the hour that is certain.

حجر کے لوگ بھی رسولوں کی تکذیب کر چکے ہیں۔ ہم نے اپنی آیات اُن کے

پاس بھیجیں، اپنی نشانیاں اُن کو دکھائیں، مگر وہ سب کو نظر انداز ہی کرتے

رہے۔ وہ پہاڑ تراش تراش کر مکان بناتے تھے اور اپنی جگہ بالکل بے خوف

اور مطمئن تھے۔ آخر کار ایک زبردست دھماکے نے اُن کو صبح ہوتے آلیا اور

ان کی کمائی ان کے کچھ کام نہ آئی۔ ہم نے زمین اور آسمان کو اور ان کی سب

موجودات کو حق کے سوا کسی اور بنیاد پر خلق نہیں کیا ہے، اور فیصلے کی گھڑی

یقیناً آنے والی ہے، پس اے نبی، تم (ان لوگوں کی بیہودگیوں پر) شریفانہ
 درگزر سے کام لو۔ یقیناً تمہارا رب سب کا خالق ہے اور سب کچھ جانتا ہے۔
 ہم نے تم کو سات ایسی آیتیں دے رکھی ہیں جو بار بار دہرائی جانے کے لائق
 ہیں، اور تمہیں قرآن عظیم عطا کیا ہے۔ تم اُس متاع دنیا کی طرف آنکھ اٹھا کر
 نہ دیکھو جو ہم نے ان میں سے مختلف قسم کے لوگوں کو دے رکھی ہے، اور نہ
 ان کے حال پر اپنا دل کڑھاؤ۔ انہیں چھوڑ کر ایمان لانے والوں کی طرف
 جھکو۔ اور (نہ ماننے والوں سے) کہہ دو کہ "میں تو صاف صاف تنبیہ کرنے
 والا ہوں"۔ یہ اُسی کی طرح کی تنبیہ ہے جیسی ہم نے اُن تفرقہ پردازوں کی
 طرف بھیجی تھی۔ جنہوں نے اپنے قرآن کو ٹکڑے ٹکڑے کر ڈالا ہے۔ تو
 قسم ہے تیرے رب کی، ہم ضرور ان سب سے پوچھیں گے کہ تم کیا کرتے
 رہے ہو؟ پس اے نبی، جس چیز کا تمہیں حکم دیا جا رہا ہے اُسے ہانکے پکارے
 کہہ دو اور شرک کرنے والوں کی ذرا پروا نہ کرو۔ تمہاری طرف سے ہم اُن
 مذاق اڑانے والوں کی خبر لینے کے لیے کافی ہیں جو اللہ کے ساتھ کسی اور کو

~~~~~

بھی خدا قرار دیتے ہیں۔ عن قریب انہیں معلوم ہو جائے گا۔ ہمیں معلوم ہے کہ جو باتیں یہ لوگ تم پر بناتے ہیں ان سے تمہارے دل کو سخت کوفت ہوتی ہے۔ (اس کا علاج یہ ہے کہ) اپنے رب کی حمد کے ساتھ اس کی تسبیح کرو، اس کی جناب میں سجدہ بجالاؤ، اور اُس آخری گھڑی تک اپنے رب کی بندگی کرتے رہو جس کا آنا یقینی ہے۔

हिज्र के लोग भी रसूलों की तकज़ीब कर चुके हैं । हमने अपनी आयात उनके पास भेजीं, अपनी निशानियाँ उनको दिखाई, मगर वे सबको नज़रअंदाज़ ही करते रहे । वे पहाड़ तराश-तराशकर मकान बनाते थे और अपनी जगह बिल्कुल बेखौफ़ और मुत्मइन थे । आखिरकार एक ज़बरदस्त धमाके ने उनको सुबह होते आ लिया और उनकी कमाई उनके कुछ काम न आई । हमने ज़मीन और आसमानों को और उनमें सब मौजूदात को हक़ के सिवा किसी और बुनियाद पर खल्क नहीं किया, और फैसले की घड़ी यकीनन आनेवाली है, पस ऐ नबी, तुम (इन लोगों की बेहूदगियों पर) शरीफ़ाना दरगुज़र से काम लो । यकीनन तुम्हारा रब सबका खालिक है और सब कुछ जानता है । हमने तुमको सात ऐसी आयतें दे रखी हैं जो बार-बार दोहराई जाने के लायक हैं, और तुम्हें कुरआन-अज़ीम अता किया है । तुम उस मताए-दुनिया की तरफ़ आँख उठाकर न देखो जो हमने उनमें से मुख्तलिफ़ किस्म के लोगों को दे रखी है, और न इनके हाल पर अपना दिल कुढ़ाओ । इन्हें

छोड़कर ईमान लानेवालों की तरफ़ झुको और (न माननेवालों से) कह दो कि “मैं तो साफ़-साफ़ तंबीह करनेवाला हूँ ।” यह उसी तरह की तंबीह है जैसी हमने उन तफर्का-परदाज़ों की तरफ़ भेजी थी जिन्होंने अपने कुरआन को टुकड़े-टुकड़े कर डाला है । तो कसम है तेरे रब की, हम ज़रूर इन सबसे पूछेंगे कि तुम क्या करते रहे हो । पस ऐ नबी, जिस चीज़ का तुम्हें हुक्म दिया जा रहा है उसे हाँके-पुकारे कह दो और शिर्क करनेवालों की ज़रा परवाह न करो । तुम्हारी तरफ़ से हम इन मज़ाक़ उड़ानेवालों की ख़बर लेने के लिए काफ़ी हैं जो अल्लाह के साथ किसी और को भी ख़ुदा करार देते हैं । अनक़रीब इन्हें मालूम हो जाएगा । हमें मालूम है कि जो बातें ये लोग तुमपर बनाते हैं उनसे तुम्हारे दिल को सख़्त कोफ़्त होती है । (इसका इलाज यह है कि) अपने रब की हम्द के साथ उसकी तस्बीह करो, उसकी जनाब में सजदा बजा लाओ, और उस आखिरी घड़ी तक अपने की बन्दगी करते रहो जिसका आना यक़ीनी है ।